

Кірін Роман Станіславович,
судовий експерт Дніпропетровського
науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС
України, доктор юридичних наук,
доцент

Коротасєв Володимир Миколайович,
директор Дніпропетровського
науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС
України судовий експерт, кандидат
юридичних наук

ПЕРЕДАТЕСТАЦІЙНА ПІДГОТОВКА СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ У СИСТЕМІ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС

Компетентність судового експерта обумовлює рівень достовірності та наукової обґрунтованості його висновків, які суд згодом прийме в якості одного з доказів, а у окремих справах – як ключовий. Аналіз терміну «компетентність», що вживається в Законі України «Про вищу освіту» [1, ст. 1], дає підстави визначити його основні ознаки: 1) це динамічна комбінація: 1.1) знань; 1.2) вмінь; 1.3) практичних навичок; 1.4) способів мислення; 1.5) професійних, світоглядних і громадянських якостей; 1.6) морально-етичних цінностей; 2) це показник здатності особи успішно здійснювати: 2.1) професійну діяльність; 2.2) подальшу навчальну діяльність; 3) це результат навчання на певному рівні вищої освіти (далі – РВО). Тобто, компетентність судового експерта залежить, по-перше, як від якості первинної освіти, так і від здатності до подальшого навчання. По-друге, його компетентність визначається також і накопиченим практичним досвідом. Відтак організація підготовки судових експертів в системі органів Експертної служби (далі – ЕС) МВС заслуговує на особливу увагу.

Загальні положення правового статусу судових експертів встановлені Законом України «Про судову експертизу» (далі – закон по СЕ) [2]. Зокрема, ст. 10 цього закону встановлено, що судовими експертами державних спеціалізованих установ (далі – ДСУ) можуть бути особи, які: а) мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань; б) мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста; в) пройшли відповідну підготовку; г) отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. При цьому, слід звернути увагу на два терміни, що вживаються у наведених вимогах, як то – «необхідні знання» та «відповідна освіта», дослідження яких потребує окремого, більш об'ємного аналізу, що може бути проведений у подальших роботах.

Підготовка працівників ЄС МВС як судових експертів є одним з основних завдань служби згідно із затвердженим про неї Положенням [3, підпункт 9 п.3]. Крім того, ЄС МВС, відповідно до покладених на неї завдань, організовує роботу Експертно-кваліфікаційної комісії (далі ЕКК) МВС з присвоєння особам кваліфікації судового експерта [3, підпункт 7 п.4].

Отже, необхідними і достатніми умовами для того, щоб особа претендувала на проходження передатестаційної підготовки задля отримання кваліфікації судового експерта, є: 1) наявність знань, здобутих в результаті навчання на певному РВО та фаху (галузі знань, спеціальності), які кореспондують із обраною експертною спеціальністю; 2) наявність наказу про призначення судового експерта на посаду в підрозділі ЄС МВС; 3) наявність документу про вищу освіту – диплому магістра [1, ст. 7] або диплому спеціаліста (диплом про повну вищу освіту), за умов його отримання до 06.09.2014 р. (до набрання чинності Закону України «Про вищу освіту»).

Відсутність хоча б одного з наведених умов унеможлиблює отримання особою статусу «кандидата у судові експерти», тобто проходження передатестаційної підготовки судового експерта. При цьому, якщо дві останні умови мають відповідне документальне (матеріальне) підтвердження (наказ і диплом), то наявність знань у претендента має сприйматися «а ргіогі» лише за умов відповідності інформації диплому про здобутий особою ступінь вищої освіти, спеціальності та спеціалізації обраному напряму експертного дослідження (виду експертної спеціальності), співвідношення яких встановлено наказом ЄС МВС від 13 квітня 2018 р. № 12-ЕС-н «Про затвердження Переліку рекомендованого фаху (галузі знань і спеціальностей) кандидатів, які претендують на посади судових експертів».

Також слід звернути увагу на той факт, закон про СЕ регламентуючи вимоги до осіб, які не можуть бути судовими експертами [2, ст. 11], передбачає дві часові стадії реалізації цих вимог, а саме: 1) заборона залучення до проведення судової експертизи; 2) заборона виконання обов'язків судового експерта. В обох випадках умовами заборони є: а) визнання в установленому законом порядку особи недієздатною; б) наявність у особи не знятої або не погашеної судимості; в) накладення на особу протягом останнього року адміністративного стягнення за вчинення корупційного правопорушення; г) накладення на особу протягом останнього року дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення кваліфікації судового експерта. Інші обставини, що забороняють участь особи як експерта в судочинстві, передбачаються процесуальним законодавством.

Передатестаційна підготовка осіб, які виявили бажання отримати кваліфікацію судового експерта у системі ЄС МВС [4], має дві спеціальні форми, що розрізняються залежно від первинної освіти кандидата на отримання кваліфікації судового експерта: 1) випускники факультетів підготовки судових експертів та експертів-криміналістів вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) МВС; 2) випускники інших закладів вищої освіти, що

успішно виконали відповідну освітню програму, пройшли атестацію та отримали диплом магістра з відповідного фаху (галузі знань, спеціальності та спеціалізації).

Останні, в межах передатестаційного періоду, проходять підготовку (стажування), план якої розробляється керівником підготовки, доводиться до працівника під підпис та розрахований на строк, необхідний для виконання в повному обсязі програми підготовки судового експерта, але не може перевищувати 6 місяців. При цьому конкретний строк стажування визначає її керівник, враховуючи при цьому певні елементи компетентності, необхідні для проведення досліджень з обраної експертної спеціальності та оформлення висновків експерта, а саме: а) наявність у працівника присвоєної раніше кваліфікації судового експерта; б) рівень його юридичної та спеціальної підготовки; в) навички роботи з програмно-апаратним забезпеченням. Проходження навчання (стажування) має відбуватися за програмою підготовки судового експерта, яка схвалюється науковою радою та затверджується головою ЕКК.

Після проходження стажування працівник повинен підготувати звіт про результати виконання плану підготовки, а керівник підготовки - висновок за її результатами. Зазначені документи затверджуються директором підрозділу ЕС МВС, у якому проводиться стажування працівника.

Випускники факультетів підготовки судових експертів та експертів-криміналістів ВНЗ МВС звільняються від проходження такого стажування. Натомість вони подають до ЕКК засвідчену в установленому порядку копію додатка до диплома про закінчення відповідного ВНЗ.

Крім того, загальною вимогою передатестаційної підготовки є складання не менше трьох навчальних висновків експерта з кожного виду судової експертизи (експертної(их) спеціальності(ей)), з якого розглядатиметься питання про присвоєння працівникові кваліфікації судового експерта, на які мають бути надані відгуки, складені судовими експертами, що не брали участі в навчанні [4, підпункти 6,7 п.IV].

Наступними етапами передатестаційної стадії підготовки із встановленими строками є: 1) подання до ЕКК встановленого переліку документів, які є підставою для розгляду питання про присвоєння кваліфікації судового експерта; 2) перевірка правильності оформлення поданих документів, їх відповідності нормативно-правовим актам з питань проведення судової експертизи та методикам проведення судових експертиз; 3) включення до порядку денного засідання ЕКК розгляд питання про присвоєння кваліфікації судового експерта стосовно працівника, на якого подано документи, у разі правильного оформлення поданих документів; 4) фіксація результатів попереднього розгляду поданих документів в протоколі засідання ЕКК, на якому згідно з планом-розрядкою передбачено розгляд питання про присвоєння кваліфікації судового експерта працівникам, документи яких розглядалися.

Список використаних джерел

1. «Про вищу освіту» : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556 VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. «Про судову експертизу» : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
3. «Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України» : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03.11.2015 р. № 1343. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>
4. «Про затвердження Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та атестацію судових експертів Експертної служби МВС» : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08.02.2017 р. № 102 // Офіційний вісник України від 11.04.2017 р. - 2017, - № 29, стор. 114, ст. 863.

Климчук Михайло Павлович,
старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з
проблем криміналістичного
забезпечення та судової
експертології ННІ № 2 НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а держава повинна утверджувати і забезпечувати права і свободи кожної людини. Відповідно до загальновизнаних міжнародних норм та національного законодавства, людина має право у випадку порушення її прав у сфері охорони здоров'я відстоювати інтереси у суді (Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», ст. 8); за умов вичерпання можливих засобів на національному рівні – звернутись до Європейського суду з прав людини з індивідуальним зверненням, якщо її право порушене та ігнорується національними органами влади (ЄКПЛ, ст. 34); звертатися до відповідних комісій та комітетів Всесвітньої організації охорони здоров'я, Міжнародної організації праці, Всесвітньої медичної асоціації ООН, Всесвітньої психіатричної асоціації та інших міжнародних організацій [1, с. 64].

При порушенні вказаних прав існує механізм їх захисту через ЄСПЛ, рішення якого є джерелом права [2, с. 349] та мають пріоритетне значення у тому числі для учасників кримінального провадження. При цьому, ЄСПЛ